

Hallintovaliokunta
Eduskunta

Hallintovaliokunnan 27.8.2014 lähettämä kirjallinen asiantuntijalausuntopyyntö K 12/2014 koskien hallituksen vuosikertomuksen 2013 osia Selviämistoiminnan ja muun akuutin päihdehuollon kehittäminen, Kuntien valtionosuudet, Kotikuntalain ja sosiaalihuoltolain muutokset, metropolialueen eheys ja kilpailukyky sekä julkisen tietohallinnon yhteensopivuus (HaVL 23/2013 sp).

Kuntaliitto esittää asiantuntijalausuntonaan seuraavaa:

Kuntaliitolla ei ole huomauttamista kertomuksen kohtaan metropolialueen eheys ja kilpailukyky.

Valtionosuuksien osalta Kuntaliiton näkemyksen mukaan hallituksen esitykseen ja eduskunnan vastaukseen (He 88/2005 vp - EV 191/2005 vp) liittyvä lausuma 4 voidaan poistaa tarpeettomana. Ammattikorkeakoulu-uudistus on edennyt siten, että uusi ammattikorkeakoululaki (He 26/2014) tulee voimaan 1.1.2015, jossa yhteydessä ammattikorkeakoulujen rahoitusvastuu siirtyy valtiolle. Muutoksen myötä ammattikorkeakoulut poistuvat kuntataloudesta ja kuntien valtionosuusjärjestelmästä samasta ajankohdasta lukien.

Kotikuntalain ja sosiaalihuoltolain muutosten osalta Kuntaliitto toteaa, että Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen tekemän raportin mukaan laitoshenkilöiden kotikunnan muuttamisen vaikutukset taloudellisessa mielessä ovat olleet vähäisiä. Jatkossa voisi harkita laskutusjärjestelmästä luopumista, koska se aiheuttaa ylimääräistä hallinnollista työtä. Edellytyksenä kuitenkin on, että ratkaistaan laitosten sijaintipaikkakunnille (kuten Vaasa ja Kuopio sekä erityis- huollon kuntayhtymät) aiheuttamat taloudelliset rasitteet, kun laskutus-oikeutta kotikunnan muuttuessa ei enää olisi.

Tietohallintolaisissa (laki julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta (10.6.2011/634)) on annettu valtiovarainministeriön tehtäväksi lain mukainen julkisen hallinnon viranomaisten tietohallinnon yleinen ohjaus. Kuntaliitto toteaa, että lain toimeenpano on jäänyt vaillinaiseksi ja vaille sitä vaikuttavuutta, jota sillä tavoitellaan. Tähän on vaikuttanut toisaalta ohjauksesta vastaavan yksikön (VM/JulkiCT) riittämätön resursointi ja toisaalta se, ettei muualla hallinnossa olevia resursseja pystytä ohjaamaan keskitetysti. Kuntasektorin osalta vaikuttavuutta pienentää se, ettei KuntalIT-toiminnon lakkauttamisen jälkeen VM:ssä ole ollut minkäänlaista koordinaatiota edes VM:n omien kunnille suunnattujen tieto- ja viestintätekniikan hankkeiden osalta. Kuntaliiton mielestä huomiota tulisi kiinnittää erityisesti valtionhallinnon sisäisen yhteistyön ja koordinaation lisäämiseen sekä eri hallinnonalojen kunnille suuntaaman kehitystyön keskitettyyn ohjaamiseen. Tietojärjestelmien yhteentoimivuutta voidaan parhaiten edistää yhteisellä kokonaisarkkitehtuurilla, erityisesti tietojärjestelmien rajapintoja yhtenäistämällä. Tietohallintolain antama mahdollisuus tuottaa velvoittavia standardeja valtioneuvoston asetuksella on oikein kohdistettuna hyvä työkalu yhteentoimivuuden lisäämiseksi, mutta sen käyttö ei saa olla itsetarkoituksellista. Velvoittavuuden tulee perustua yhteisen kokonaisarkkitehtuurityön kautta todettuun tarpeeseen ja kohdistua tiukasti rajattuihin teknisiin toteutuksiin.

Kuntaliitto haluaa tässä yhteydessä kiinnittää erityistä huomiota selviämisasematoiminnan ja akuutin päihdehuollon kehittämiseen

Selviämisaseman ja muun akuutin päihdehuollon kehittäminen

Eduskunta edellytti 5.9.2006 hallituksen selvittävien mahdollisuuksien edistää selviämisasematoiminnan ja muun akuutin päihdehuollon kehittämistä yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon ja poliisin kanssa. Sisäasiainministeriö asetti yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa 3.11.2009 päihtyneiden kiinniottamista, kuljettamista, kohtelua ja hoitoa selvittävän laaja-alaisen työryhmän. Työryhmän tehtävänä oli muun muassa selvittää toimivaltaan liittyvinä kysymyksinä viranomaisten toimivaltuuksien rajat sekä erityisesti päihtyneiden säilyttämiseen ja kuljettamiseen liittyvät ongelmat. Työryhmän tehtävänä oli myös selvittää mahdollisuudet perustaa selviämisasemia. Hankkeen tavoitteena oli selvittää kokonaisvaltaisesti päihtyneiden kiinniottamiseen, kuljettamiseen, säilyttämiseen ja hoitoon liittyvät vastuu-, toimivalta- ja resurssikysymykset ja tehdä asiassa konkreettiset esitykset.

Työryhmä antoi kehittämisehdotuksinaan seuraavia suosituksia:

1. Ehkäisevää päihdetyötä tehostamalla pyritään pitkäjänteisesti vähentämään päihtyneiden kiinniottoon, kuljettamiseen ja säilössä pitoon liittyvää tarvetta.
2. Vähennetään asunnottomuutta päihtyneiden kiinniottojen, kuljettamisen ja säilössä pitämisen tarpeen vähentämiseksi.
3. Poliisin ja yksityisten turvapalveluiden työnjaosta ja toimivaltuuksista tulee käydä laajempaa yhteiskunnallista keskustelua ja tehdä sen pohjalta tarvittavat säädösmuutokset niin, että niitä koskeviin hallitukseen esityksiin sisällytetään esitykset perustuslakivaliokunnan käsittelystä.
4. Kokeillaan ja kehitetään toimintamalleja päihtyneiden kuljettamisessa ja seurannassa erityyppisissä toimintaympäristöissä:
 - Kootaan ja levitetään tietoa jo toiminnassa olevista hyvistä käytännöistä päihtyneiden selviämishoito- ja ensisuojauspalveluista, joiden avulla on voitu vähentää poliisin kuljetus- ja säilöönottotehtävää.
 - Eri toimijoiden keskinäistä yhteistyötä tulee yksinkertaistaa ja selkiyttää kenttäolosuhteissa tapahtuvassa tilanteen arvioinnissa. Joustavan palveluketjun periaatteen mukaisesti ensisijainen vaihtoehto on se, että se viranomainen, joka kohtaa päihtyneen, arvioi hänen kuntosensa ja kuljetustarpeensa, ja sen perusteella pyrkii kuljettamaan asiakkaan lähimpään tarkoituksenmukaiseen paikkaan, jossa voidaan arvioida jatkoseurannan tai hoidon tarve.
 - Jatketaan suurimmissa kaupungeissa keskitettyjen yhteispäivystysten kehittämistä niin, että niissä voidaan huomioida myös päihtyneiden erityistarpeet. Päivystyksen yhteyteen tulee järjestää sellaiset erilliset tilat, jotka mahdollistavat päihtyneen turvallisen seurannan ja hoidon. Sosiaalipäivystyksen roolia vahvistetaan yhteispäivystysten yhteydessä.
 - Lisätään ja tehostetaan sosiaaliryöntekijöiden ja sairaanhoitajien roolia päihtyneiden seurannassa ja hoitoon ohjauksessa poliisin säilytystiloissa kehittämällä poliisin ja sosiaali- ja terveystoimen joustavaa yhteistyötä jalkautuvien sosiaali- ja terveydenhuollon työmallien muodossa.
 - Otetaan huomioon sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa tehtävän yhteistyön tarve päihtyneiden säilöönottojen osalta uusien poliisitalojen rakentamisen yhteydessä. Niissä tarvitaan tilaa sosiaali- ja terveydenhuollon ryöntekijöille, ja mahdollisesti myös selviämishoitoaseman tilat, mikäli paikkakunnalla ei sitä ole.

Työryhmä ei esittänyt, että selviämisasemien perustaminen asetettaisiin kuntien tehtäväksi tai että voimassa olevia toimivaltuuksia muutettaisiin. Se myös arvioi, että selviämisasemien tarpeessa on suurta vaihtelua eri alueilla. Lisäksi alueiden erilaisuus huomioiden ratkaisut tulee tehdä paikalliset olosuhteet huomioiden. Yllä olevia kehittämisehdotuksia on viety eteenpäin kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon sekä poliisin ja muiden toimijoiden yhteistyöllä. Esimerkiksi pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishanke kohdistuu suoraan suositukseen nro 2.

Laissa päihtyneiden käsittelystä (461/1973) todetaan

10 § Selviämisasemien perustamisesta ja ylläpidosta säädetään erikseen. Jo sitä ennen voidaan selviämisasemia kokeilutarkoituksessa perustaa ja ylläpitää valtion toimesta taikka avustaa niiden perustamista ja ylläpitoa valtion tulo- ja menoarvion rajoissa. Selviämisasemina käytettävät tilat on alistettava Poliisihallituksen tarkastettaviksi ja hyväksyttäväksi.

Selviämisasemien perustamisesta ja ylläpidosta ei ole säädetty erikseen. Selviämisasemien perustaminen ei siis ole säädetty kuntien tehtäväksi, vaikka pykälässä onkin annettu valtuus säätää selviämisasemien perustamisesta erikseen.

Sisäisen turvallisuuden ohjelmaan on kirjattu selviämisasemiin liittyen seuraava kehittämistavoite nro 56.:

Lisätään ja kehitetään selviämisasemapalveluja tehtyjen selvitysten ja niihin sisältyvien suositusten pohjalta. Käynnistetään palvelujen suunnittelu ja toteuttaminen pilottihankkeilla tavoitteena kokonaisuhyödyllinen ja järkevä toiminta, joka ottaa huomioon asiakkaan tarpeet. Rahoitetaan pilotointi KASTE-rahoituksella. Toteutus: 2014. Vastuu: Poliisihallitus, THL, kaupungit ja kunnat.

Sisäisen turvallisuuden ohjelman etenemiseen ja etenemisen seurantaan liittyen on kirjattu seuraavaa:

PORA III valmistelun yhteydessä Poliisihallitus on selvittänyt alueellisilta työryhmiltään ne paikkakunnat, joihin olisi toiminnallinen tarve perustaa selviämisasema tai selviämishoitoasema. Poliisihallitus lähettää selvityksen perusteella kirjeen Kuntaliittoon, jolta pyydetään kannanottoa toimintojen perustamiseen. Työryhmien kannanottojen perusteella selviämisasemille tai selviämishoitoasemille olisi poliisitoimen näkökulmasta selkeä toiminnallinen tarve seuraavilla paikkakunnilla:

- Rovaniemi
- Kemi
- Levi (sesonkiaikana)
- Oulu
- Mikkeli
- Pieksämäki
- Turku
- Loimaa
- Uusikaupunki

Kanta-Hämeen poliisilaitos on selvittänyt alueensa kuntien kannan selviämisasemien perustamiseen. Yksikään näistä kunnista ei ollut halukas selviämisasemia perustamaan tai katsoi ettei niille ole tarvetta.

Vastuuhenkilö poliisitarkastaja Marko Savolainen/ POHA.

Kuntaliitto ei ole saanut asian tiimoilta yhteydenottoa tai kannanottopyyntöä. Kuntaliitto on ollut mukana sisäisen turvallisuuden ohjelman valmistelutyössä, mutta yllä olevan arviointiprosessin aikana Kuntaliittoon ei olla oltu yhteydessä.

Edellä mainittuun perustuen Kuntaliitto lausuu seuraavaa:

Kuntaliitto katsoo hallintovaliokunnan aiemman kannan mukaisesti, että päihtynyt henkilö toimitetaan ensisijaisesti kotiin tai muuhun tiedettyyn asuinpaikkaan, mikäli tähän on edellytykset olemassa. Kuntaliitto myös katsoo, että voimakkaasti päihtyneiden säilöönnotto on poliisin tehtävä. Perusteita kunnallisen selviämisasemaverkoston rakentamiselle ei edelleenkaan ole ja suuri osa vuonna 2011 työnsä päättäneen asiantuntijaryhmän suosituksista on edennyt paikallisilla kehittämistoimilla. Jotkut uudet, esim. pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämiseen kohdistuneet toimet, ovat osittain myös vähentäneet tarvetta selviämisasemien perustamiselle.

Kuntaliiton näkemyksen mukaan päihdehuollon tavoitteita voidaan parhaiten edistää sosiaali- ja terveystoimen sekä poliisin saumattomal-

la ja tarkoituksenmukaisella yhteistyöllä muuttamatta kummankaan nykyisiä vastuita.

Sosiaali- ja terveystalvulujen palvelurakenneuudistuksen yhteydessä tulee laajemmin tarkasteltavaksi erilaisten päivystystoimintojen ja päihdehoitoon sekä akuutisti päihtyneiden henkilöiden terveydellisen tilanteen arviointiin liittyvien rakenteiden uudistaminen, jotta ne vastaisivat kunkin sote -alueen asukkaiden erityistarpeita. Kuntaliitto arvioi, että uusien suurempien kokonaisuuksien myötä myös selviämisasematyypin palvelun turvaamiseksi vaadittava yhteistyö pystytään toteuttamaan nykyistä tarkoituksenmukaisemmalla ja joustavammalla tavalla.

SUOMEN KUNTALIITTO

Tarja Myllärinen
Johtaja, sosiaali- ja terveystoimi

Heikki Lunnas
Johtaja, tietoyhteiskunta

Reijo Vuorento
Apulaisjohtaja, kuntatalous